

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов *Олена* – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов *Тетяна* – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Матійко Микола Володимирович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ФУНКЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА	57
Омельчук Олександр Сергійович, ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ФАНТОМНОЇ ПРАВСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	61
Orzikh Yurii Hennadiiovych, FOREIGN (NON-)AUTHENTIC INSTRUMENT IN UKRAINE: PRIVATE INTERNATIONAL LAW ISSUES.....	64
Сердечна Ірина Леонідівна, ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНИХ СІМЕЙНИХ ПРАВ.....	69
Токарева Віра Олександрівна, ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВОГО ГРОМАДЯНСТВА	71
Фасій Богдан Володимирович, ДЕЩО ПРО МЕТОД РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНИХ ВІДНОСИН	75
Бакутін Артем Олегович, ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ТВОРИ У СПІВАВТОРСТВІ. ...	78
Брага Аліна Анатоліївна, ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	81
Герсак Віталій Анатолійович, КАТЕГОРІЯ «ПОДРУЖЖЯ» У СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ...	84
Гнатенко Сергій Сергійович, ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	88
Hnatiuk Dmytro Volodymyrovych, LEGAL REGULATION OF TERMINATION OF A GIFT AGREEMENT DUE TO MARTIAL LAW	91
Дворнікова Анна Юрійвна, НАЯВНІСТЬ ПРАВА ВОЛОДІННЯ, ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ МАЙНОМ	94
Демчук Максим Романович, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ	98
Кірсанов Олексій Володимирович, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У БАНКУ	100

Thus, in the author's opinion, such a ground is specific and may be included in the list of grounds for termination of a gift agreement. The above proves that the list of grounds for termination of a gift agreement is not exhaustive and may be expanded depending on the specifics of the gift and the terms of the gift agreement.

Дворнікова Анна Юріївна,

аспірантка кафедри цивільного права

Національний університет «Одеська юридична академія»,

НАЯВНІСТЬ ПРАВА ВОЛОДІННЯ, ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ШЛЯХОМ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ МАЙНОМ

Проблеми захисту права власності та забезпечення належних умов здійснення користування та розпорядження майном не втрачають сьогодні своєї актуальності, постійно деформуються та перебувають у динамічних процесах.

Про наведене свідчать численні наукові дослідження, висновки викладені в постановках Великої Палати Верховного Суду та позиції практики Європейського Суду з прав людини.

У даному дослідженні підійматиметься питання юридичного впливу наявності або відсутності права власності на земельну ділянку на правильне обрання способу захисту порушених прав.

Так, частинами 2 та 3 статті 152 Земельного кодексу України визначено, що «2. Власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків. 3. Захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом: а) визнання прав; б) відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав; в) визнання угоди недійсною; г) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; ґ) відшко-

дування заподіяних збитків; д) застосування інших, передбачених законом, способів» [1].

У цивільному законодавстві серед способів захисту майнових прав вирізняють, у тому числі витребування майна з чужого незаконного володіння в порядку статей 387, 388 Цивільного кодексу України (віндикаційний позов) та усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном у порядку статті 391 Цивільного кодексу України (негаторний позов).

Головними відмінностями зазначених способів захисту є те, що віндикаційним позовом вважається вимога власника, який не є володільцем належного йому на праві власності (яке складається із володіння, користування та розпорядження) майна, до особи, яка заволоділа таким майном, про повернення спірного майна з чужого незаконного володіння.

У той самий час, негаторним позовом вважається така вимога власника, який є законним володільцем майна, заявлена до будь-якої особи щодо усунення чітко визначених перешкод, які особа створює у користуванні чи розпорядженні відповідним майном, у тому числі шляхом знесення самочинно збудованого об'єкта нерухомості, виселення тощо.

Тобто, такий спосіб захисту має на меті усунення порушень прав власника майна, які не впливають та не пов'язані з позбавленням його володіння майном.

Таким чином, за умови наведених вище обставин, аби обрати правильний спосіб захисту та реалізувати права, що передбачені Цивільним кодексом України, має бути чітко визначений факт щодо наявності або відсутності в особи, яка потребує захисту, права володіння таким майном.

Наприклад, якщо фізична особа, яка не має зареєстрованого у встановленому законодавством порядку права власності на майно та при цьому створює перешкоди дійсному власнику у здійсненні користування своїм об'єктом, то вона не вважатиметься особою, яка позбавляє власника фактичного володіння.

У такому випадку безпідставне зайняття майна слід розглядати як таке, що не пов'язане із позбавленням власника його володіння цим майном, як наслідок, особі слід обрати такий спосіб захисту як усунення перешкод у користуванні та розпорядженні майном.

Слід окремо приділити увагу питанню набуття у володіння майна та відповідному оформленню права власності на таке.

Так, володіння нерухомим майном може бути підтверджене фактом державної реєстрації права власності на таке майно у встановленому законодавством порядку, що розуміється в юридичній доктрині як «принцип реєстраційного підтвердження».

Із зазначеного приводу в пункті 61 постанови Великої Палати Верховного Суду від 23.11.2021 року у справі № 359/3373/16-ц наведено наступне: «Відомості державного реєстру прав на нерухомість презюмуються правильними, доки не доведено протилежне, тобто державна реєстрація права за певною особою не є безспірним підтвердженням наявності в цієї особи права, але створює спростовувану презумпцію права такої особи (постанови Великої Палати Верховного Суду від 2 липня 2019 року у справі № 48/340 (провадження № 12-14звг19, пункт 6.30), від 12 березня 2019 року у справі № 911/3594/17 (провадження № 12-234гс18, пункт 4.17), від 19 січня 2021 року у справі № 916/1415/19 (провадження № 12-80гс20, пункт 6.13)). Наявність у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно відомостей про право іпотеки чи іншого речового права створює презумпцію належності права особі, яка ним володіє внаслідок державної реєстрації (*buchbesitz* (нім. – книжкове володіння) (постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 січня 2021 року у справі № 522/1528/15-ц (провадження № 14-67цс20, пункт 70))" [2].

За результатом наведеного вбачається, що особа, яка має зареєстроване в законному порядку право власності на об'єкт нерухомості, вважається його володільцем та має право на захист порушених прав шляхом звернення до суду із відповідними вимогами щодо усунення перешкод у користуванні та розпорядженні майном.

В іншому ж випадку, у разі незаконного вибуття майна із власності особи та з урахуванням особливостей кожного окремого випадку, застосовуватиметься віндикація.

Серед іншого, аналізуючи питання володіння майном та порушення із цим пов'язаних прав користування та розпорядження таким майном, заволодіння земельними ділянками є неможливим лише у тому випадку, коли на такі ділянки за жодних умов не може виникнути право власності.

З приводу наведеного у постанові від 24 листопада 2021 року у справі № 330/1876/19 Верховний Суд вказав, що: «зайняття земельної ділянки водного фонду з порушенням ЗК України та ВК України треба розглядати як не пов'язане з позбавленням володіння порушення

права власності держави чи відповідної територіальної громади. У такому разі позовну вимогу зобов'язати повернути земельну ділянку слід розглядати як негаторний позов, який можна заявити упродовж усього часу тривання порушення прав законного володільця відповідної земельної ділянки водного фонду (постанови Великої Палати Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 504/2864/13-ц (пункт 71); від 04 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц (пункт 96); від 12 червня 2019 року у справі № 487/10128/14-ц (пункт 81); від 11 вересня 2019 року у справі № 487/10132/14-ц (пункт 97); від 07 квітня 2020 року у справі № 372/1684/14-ц (пункт 46))" [3].

Таким чином, є сформованою позиція національних судів щодо визначення переліку земель, які через своє цільове призначення виключають можливість набуття таких у власність та за замовчуванням перебувають в режимі державної власності, комунальної власності, або власності територіальної громади.

Слід зазначити, що станом на сьогодні питання правильного обрання способу захисту цивільних прав та розуміння відмінностей негаторного позову від виндикаційного не втрачає своєї актуальності та важливості.

Саме наявність в особи права володіння майном є тим головним індикатором, що дозволяє правильно обрати спосіб захисту порушених прав та дотриматися вимог цивільного законодавства, у правильний час навчитися розрізняти та правильно аналізувати обставини, що мають суттєвий вплив на порядок та особливості ефективного захисту прав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1969>
2. Постанова Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 359/3373/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829985>
3. Постанова Верховного Суду від 24 листопада 2021 року у справі № 330/1876/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101519563>